

historische kring

HALFJAARLIJKS BERICHT N° 6 maart 1993

HISTORISCHE KRING . POSTBUS 29 . 9989 ZG WARFFUM . tel. 05950-238.

VAN HET BESTUUR

donateursavonden in 1993

De voorjaarsbijeenkomst wordt gehouden op vrijdag 26 maart om 20.00 uur in de Hervormde kerk te Breede. Spreker deze avond zal zijn de heer M.A. Holtman uit Kantens over "De cultuur van het meten in de Friese Ommelanden. Bezoekers kunnen oude maten, gewichten enz. meebrengen en vernemen van de heer Holtman wat de preciese betekenis is van deze voorwerpen. Tijdens de pauze is er koffie verkrijgbaar.

De najaarsbijeenkomst zal eind oktober worden gehouden op een nog nader te bepalen lokatie in Uithuizen, waar de heer E. de Boer een inleiding zal houden over de gemeentepolitiek van Uithuizen tussen 1850 en 1900.

jaarverslag 1992

BESTUUR

In een vacature in het bestuur werd voorzien door de benoeming van de heer G. Broekhuizen te Zandweer.

BESTUURSVERGADERINGEN

Er werden vijf bestuursvergaderingen gehouden.

DONATEURS

Het aantal donateurs was op 31-12-1992 61. Een vooruitgang van 10 t.o.v. 01-01-1992. De herkomst van de donateurs is als volgt: Warffum- 18, Usquert- 11, Uithuizen- 9, Uithuizermeeden- 5, Kantens- 3, Zandweer- 2, Roodeschool- 1, in de provincie Groningen- 3 en in overig Nederland 9.

BIJEEENKOMSTEN

Er waren twee bijeenkomsten met donateurs en belangstellenden. De eerste was op 10 april 1992 in het Zijlhuis te Noordpolderzijl. De inleiding werd gehouden door dr. L.H. Bruins uit Leens over "De ontwikkelingen van de streek in historisch perspectief". Deze bijeenkomst werd bezocht door 25 personen. De tweede was op 30 oktober 1992 in het Klokhoes te Zandweer. Deze keer ging het over "Het ontstaan van de Fivel en de gevolgen voor ons gebied" en werd gehouden door de archeoloog dr. P.B. Kooi uit Groningen. Op deze avond waren 24 toehoorders.

HALFJAARLIJKS BULLETIN

Dit bulletin kwam, zoals de naam reeds zegt, twee keer uit op de ge-

INHOUD

van het bestuur	1
oproep I, M.Th. ten Bos	4
verslag van de bijeenkomst met donateurs en belangstellenden, J. Toonstra	5
contributie	6
oproep II, Freerk Boekelo	6
van de redactie	10
uit een 19e eeus schoolboekje, J. Toonstra	10
oude adresboeken, M.Th. ten Bos	11
een voetbalwedstrijd in 1923, J. Toonstra	14

redactie

M. Th. ten Bos
J. Toonstra
mw. A.C. van der Werf

stichtingsbestuur

J.P.J. Knol, voorzitter
J. Toonstra, secretaris
M. Th. ten Bos, penningmeester
E. de Boer
W. Duinkerken
M.A. Holtman
C.G. Reinders
mw. A.C. van der Werf
J.F.B. Zuidema

vervolg **jaarverslag 1992**

plande tijden.

HUISVESTING

De Historische Kring is thans min of meer definitief in villa Vriesenstein in Warffum gevestigd.

BEZITTINGEN

De goederen welke tijdelijk waren opgeslagen op de zolder van de oude o.l. school te Warffum zijn op 21 december 1992 overgebracht naar Vriesenstein. Vier bestuursleden en een hulpje klaarden deze klus, mede dankzij de goede verzorging door de familie Buist, de beheerders van Vriesenstein. Alles moet nu opnieuw worden geïnventariseerd en overzichtelijk opgeborgen.

SCHENKINGEN

Van de familie Haan uit Canada (voorheen te Warffum) werd een album met foto's en artikelen over de tentoonstelling "De 100%", in 1938 te Warffum gehouden. Wijlen de heer T.G. Haan sr. was hiervan een der initiatiefnemers en organisatoren. Het album was voor de tijd van 5 jaren in bruikleen gegeven aan de gemeente Warffum en was sinds de gemeentelijke herindeling in 1990 onder beheer gekomen van de Historische Kring.

Van de secretaris een doos raambiljetten van verenigingen in Warffum, afkomstig van de heer K.G. van Timmeren, voorheen winkelier aan de Pastorieweg 1 te Warffum. Via een donateur zijn drie stalen dossierkasten verkregen en via de voorzitter een grote stalen kast en stellingen.

CONTACTEN MET DERDEN

Er waren contacten met het Rijksarchief te Groningen en de Vereniging Stad en Lande.

VERTEGENWOORDIGING IN COMMISSIES

De Historische Kring heeft op verzoek van de gemeente een vertegenwoordiger in een commissie ter voorbereiding van de open monumentendag. Door onduidelijke oorzaken is deze commissie niet in actie gekomen.

SUBSIDIES

Door de gemeente Eemmond werd voor het opgang houden en ontwikkelen van activiteiten een subsidie, groot f 300,- toegekend.

AKTIVITEITEN

De voorbereidingen aan het boek "De historie van Usquert" en een lesbrief over de Tweede Wereldoorlog voor de hoogste groepen van de basisscholen zijn in dit verslagjaar voortgezet. Mogelijk kunnen beide projecten in 1993 worden afgerond. Voor het project inventarisatie oude perceelsnamen is een eerste aanzet gegeven door het inwinnen van informatie bij o.a. het Nedersaksisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Warffum, 11 januari 1993

J. Toonstra, secretaris.

OPROEP!!

Als we iets willen benoemen, geven we het een naam. Niet alleen aan mensen is dit een "gewoonte", maar ook aan allerlei zaken wordt (en werd vooral vroeger) een naam gegeven.

Namen zijn onderdeel van onze taal. We wonen in een plaats met een naam, een straat, sommige woningen hebben een naam. De vereniging waarvan we lid zijn heeft een naam, de school, het restaurant, en ga zo maar door. Namen geven hierdoor informatie over het objekt. Ook als men iemand een opdracht geeft: "Ga naar...", dan weet de aangesprokene precies wat hij of zij moet doen.

Vroeger was het ook zo, dat de mensen in ons gebied namen gaven aan een stuk land, een brug, een dobbe, een waterloop, een molen en ga zo maar door. Als we deze namen bekijken, dan kunnen ze ons veel informatie geven over ons gebied in het verleden maar ook over de denkwereld en de gevoelens van de gewone mensen.

Veel boeren gaven namen aan percelen om iets "te uiten". Vaak humor, maar ook boosheid en onmacht, blijdschap en vreugde kunnen herleid worden. Slechte grond kon de naam krijgen van: "Ornut", "Kostverloren", "Rondomlelijk". Het beroep kon ook aangegeven worden, b.v. "Weversland" of de vroegere bezitter, b.v. "Domineesakker".

Ook in ons gebied zijn heel wat namen bekend. bij het samenstellen

van de verschillende boerderijenboeken zijn heel wat gegevens naar voren gekomen! Maar jammer genoeg niet alles.

Daarom heeft de Stichting Historische Kring het plan opgevat om een werkgroep op te richten, die zich bezig gaat houden met PERCEELS- en VELDNAMEN". Maar de bestuursleden kunnen dit niet alleen. Vandaar deze oproep.

Wie voelt zich aangetrokken en heeft tijd om ons mee te helpen zoveel mogelijk gegevens aan de vergetelheid te ontrukken (en dit gaat helaas heel snel!)? Gegevens van percelen (boerderijen e.d.), kaarten e.d. zullen door ons worden aangeleverd, zodat u voor het gebied, waar u belangstelling voor heeft enige houvast en uitgangspunten hebt.

Het ligt in de bedoeling in het najaar van 1993 te starten en eerst aan alle medewerkers een voorlichtingsavond te geven. Mocht u zelf niet de mogelijkheden hebben, maar misschien gegevens hebben of ergens weten of misschien namen van mensen die ons ook verder kunnen helpen, wilt u dan ook reageren? Het is van belang, dat ook dit stukje geschiedenis niet in de vergetelheid zal komen.

**Reakties graag aan M.Th. ten Bos,
de Laan 80 g, 9981 GR Uithuizen,
tel. 05953-1299.**

Op vrijdagavond 30 oktober 1992 werd in het dorpscentrum 't Klokhoes te Zandweer de najaarsbijeenkomst van de Historische Kring gehouden. Dit dorps huis is ondergebracht in het voormalig veilinggebouw te Zandweer. De naam heeft een tweeledige betekenis, namelijk symbolisch als het binnenste, de kern van een vrucht en naar de veilingklok die nog in het gebouw op de oorspronkelijke plaats aanwezig is en nog herinnert aan zijn oorspronkelijke functie. Een en ander werd ons meegedeeld door een der aanwezige donateurs. Zandweer bezit in 't Klokhoes een accommodatie die gezien mag worden.

Een 24 belangstellenden waren deze avond aanwezig en het onderwerp was "Het ontstaan van de Fivel en de gevolgen daarvan voor ons gebied", toegelicht met dia's en verzorgd door de heer dr. P.B. Kooi, archeoloog te Groningen.

Voorzitter Knol heette allen hartelijk welkom en gaf tevens een korte toelichting van het reilen en zeilen van de Historische Kring, waarna de heer Kooi het woord kreeg. De bodem waarop wij nu staan is gevormd op een ondergrond van zand, waarop ca. 10.000 jaar geleden al bewoning voorkwam (hunebed bij Heveskes). Tengevolge van het smelten van het ijs na de laatste ijstijd verdween het gebied onder water en er ontstond veenvorming met aan de

randen kleiafzetting.

De oudste woonkernen zijn ontstaan op de kwelder (ca. 600-500 jaar voor Chr.). Door gericht onderzoek in de wierden (b.v. Ezinge) zijn de plattegronden van de oudste boerenwoningen teruggevonden. Deze kwamen overeen met dergelijke vondsten in Drente. De oude Groningers en Friezen zouden uit Drente zijn gekomen omdat de nederzettingen daar ouder zijn. Deze conclusie is volgens de heer Kooi in Friesland nogal hard aangekomen. De kwelders waren geschikt voor beweiding en de eerste bewoners waren dan ook veehouders en mens en dier woonden tezamen onder één dak.

Door rijzing van de zeespiegel werd men in deze streken gedwongen de woonplaats te verhogen, wat ook nog bevorderd werd door de ophoging met afval en bewoningsresten. Omstreeks de jaartelling verscheenen de Romeinen in de lage landen. Vondsten van munten en andere voorwerpen, meestal in nederzettingen langs rivieren, getuigen van de invloed van de Romeinen. Uit deze tijd dateert ook de radiale verkaveling van de wierden en hun direkte omgeving, de jongere wierden kennen een blokverkaveling. Deze verkavelingen kan men nog terugvinden op oudere topografische kaarten.

Na de pauze werd de loop van de rivier de Fivel met de uitmonding

in zee nader bekeken. Door invloed van wind en water verlandde de monding van de Fivel waarbij de aanwas aan de westzijde sneller verliep dan aan de oostkant. Voor de kust ontstond een kwelderrug. Omdat de aanslibbing aan de zee kant een hogere ligging had dan in het binnenland, ontstonden er problemen met de afwatering. Omstreeks 1450 ging het westelijk gebied afwateren in de richting van Winsum en het oostelijk deel in de richting Delfzijl. Het Maarvliet werd de scheiding. Nieuwe aanwassen aan de zeezijde ontstonden in de 17e eeuw, zodat ook daar weer bewoning ontstond op de onbedijkte kwelder. Naderhand is ook dit gebied bedijkt.

Hiermede was het einde van de voordracht gekomen waarop de heer Kooi nog een aantal vragen mocht beantwoorden.

De voorzitter bedankte onze spreker hartelijk voor de uiteenzetting en betrok hierin tevens mevrouw Kooi voor het bedienen van de dia-projector. Dit apparaat was door een inwoner van Zandweer voor deze avond beschikbaar gesteld, waarvoor nog onze dank.

J. Toonstra

CONTRIBUTIE

Alle donateurs hebben in januari j.l. een brief ontvangen met het verzoek de donatie voor 1993 en eventueel nog voor 1992 te voldoen. Deze bedraagt f 20,- per jaar. In de brief was niet het gironummer van de bank vermeld en dit verzuim wordt hier hersteld.

U kunt dus overmaken op

- bankrekening nr. 90.03.36.579 ten name van de St. Historische Kring, Warffum.

of op:

- postgironummer 857400 ten name van de Verenigde Spaarbank Winsum/Warffum met bij de omschrijving de vermelding van het banknr. 90.03.36.579, donatie Hist. Kring.

* * *

OPROEP II

Van een van onze lezers, de heer F. Boekelo, Sneeuwgangsstraat 16, 1826 GP Alkmaar, telefoon 072-616054, ontvingen we onderstaand schrijven. Hij is op zoek naar de herkomst van de familienaam Boekelo. Lezers die hier meer van weten, worden verzocht contact op te nemen met de heer Boekelo.

De redactie

Genealogie Boekelo

Mag ik mij eerst aan u voorstellen? Mijn naam is Freerk Boekelo, werkzaam en woonachtig in Alkmaar. Hoewel ik aan de activiteiten van de Historische Kring nooit kan deelnemen, ben ik daarin toch erg geïnteresseerd. De reden daarvan

ligt in het feit dat al mijn voorouders Boekelo - in elk geval vanaf 1740 - afkomstig zijn uit het noorden van de provincie Groningen. Er wordt mij door rasechte Groningers nogal eens gevraagd van welke Boekelo ik er een ben. Voor diegenen, mijn vader Klaas Boekelo was een zoon van de toenmalige kapper Freerk Boekelo aan de Grootestraat te Bedum.

De reden van mijn schrijven in dit blad heeft te maken met een genealogisch onderzoek naar mijn familie Boekelo. Het ligt in de bedoeling te komen tot de uitgave van een familiegeschiedenis. Omdat de meeste Boekelo's tegenwoordig buiten Groningen wonen, zal in het boek ook aandacht worden geschonken aan het leven op het platteland van Noord-Groningen in vroeger tijd. Daarbij aandacht voor het onderwijs, de landarbeidersbevolking, kerkelijke perikelen, emigratie naar Amerika en korte plaatsbeschrijvingen.

Wat mij tot op heden het meeste bezighoudt - en dat is de eigenlijke reden van dit schrijven - is de vraag waarom mijn voorouders in 1812 de familienaam Boekelo hebben aangenomen. Tot nu toe heb ik daarvoor slechts een hypothetisch antwoord kunnen bedenken, maar wellicht zijn er onder u méér ter zake kundigen die mij wellicht willen helpen. Men zou ik dan ook willen vragen op onderstaande hypothese te reageren.

Het vermoeden is dat de familienaam

Boekelo wel degelijk iets te maken heeft met de gelijknamige plaats in Twente (gem. Enschede). Er bestaat namelijk een historische band tussen het noorden van Groningen en het plaatsje Boekelo. We moeten daarvoor enkele eeuwen terug in de tijd en ons verplaatsen naar Delfzijl. Onder Delfzijl ligt Farmsum. Ooit heeft er het Huis te Farmsum gestaan. Dit huis is vanaf 1323 tot 1687 verbonden geweest met het uit de historie bekende Groninger hoofdelingengeslacht Ripperda. Hoofdelingen bewoonden in de regel een borg - meestal een versterkte boerderij - en beheerden het omringende land. Door vererving en huwelijk kon een (steen)huis of borg van de ene naar de andere familie overgaan. Zo bezaten de Ripperda's verschillende steenhuisen en borgen en bijbehorende landerijen. Eén van die steenhuisen was het Huis te Oosterwijtwerd. Rond het jaar 1508 bewoonde een telg uit het geslacht Ripperda - Eggerik Ripperda - dit Huis te Oosterwijtwerd en was hij hoofdeling te Wijtwerd. Dezelfde Eggerik was in 1500 in het huwelijk getreden met Aleyd van Buckhorst toe Boxbergen, waardoor het Huis te Boxbergen - in Salland - overging naar de Ripperda's. Eggerik Ripperda vestigde zich na zijn huwelijk te Overijssel en werd de stamvader van de Ripperda-tak in die streken. Na de dood van Eggerik Ripperda in 1537 ging Wijtwerd over aan zijn jongste zoon Unico Ripperda (1503-1566). Deze man was enerzijds heer

van Holwierde, Wijtwerd en Dijkhuizen in Noord-Groningen en anderszinds landdorst te Salland. In 1530 trouwde hij met een vrouw uit Twente, Judith van Twickelo. Aan deze Unico Ripperda herinnert in de kerk van Holwierde - boven Delfzijl - nog een gedenkbord met daarop de wapens van Ripperda en Twickelo. Het geslacht Twickelo nu - waarvan Unico's vrouw Judith van Twickelo de enige nazaat was - bezat in Twente ondermeer een Huis dat bekend was onder de naam Hof te Boekelo of Hof te Boekholt. Unico Ripperda heeft er ook gewoond, blijkens een gedeelte uit de genealogie Ripperda. Daarin staat geschreven over Herman Ripperda toe Boekelo - een zoon van Unico, geboren omstreeks 1555 - : "is geboren en woonde op den Hof to Boekholt in het gericht Enschede, werd in 1593 na doode zijns broeders Eggerich beleend met Buxbergen en was van 1602-1612 lid der Ridderschap van Overijssel. Overmits hem geen Edelmansgoed was toegedeelt heeft hij hem gezet op 't huys van Boekelo."

De Hof te Boekelo bleef daarna nog drie generaties lang in het bezit van de Ripperda's, tot 1678, toen het in volkomen berooide toestand na het overlijden van de laatste, kinderloze Ripperda wegens schulden verkocht moest worden.

Nu een historische band tussen het Twentse Boekelo en het noorden van Groningen kan worden aangetoond, is

het zeker niet denkbeeldig dat de familienaam Boekelo door het doen en laten van de Ripperda's in Groningen terecht gekomen is. De grote vraag blijft echter op welke wijze dat dan gebeurd kan zijn. Daar valt vooralsnog alleen naar te gissen, want voorzover bekend is er nooit iemand van de Ripperda's - die de Hof te Boekelo in hun bezit hadden - teruggekeerd naar Groningen. Dat geldt echter wel voor enkele verwanten, maar die hadden andere bezittingen en niets van doen met de Hof te Boekelo.

Zo was daar ene Gijsbert Ripperda tot Veenhuis en Oosterwiltwerd. Hij was een achterneef van de voorlaatste Ripperda die de Hof te Boekelo in zijn bezit had, de ritmeester Willem Ripperda tot Hengelo, Boeculo, Buxbergen en Rijssenbergen. Genoemde Gijsbert Herman Ripperda trouwde in 1665 te Sappemeer met Josina Maria Ripperda van Zeerijp, een telg uit een Groninger familietak van de Ripperda's. Gijsbert Herman Ripperda liet de borg van de Ripperda's te Oosterwiltwerd in 1676 geheel vernieuwen. Zijn epitaf bevindt zich nog in de kerk te Oosterwiltwerd. Uit het huwelijk van Gijsbert Herman en Josina Maria Ripperda werden een zoon en een dochter geboren. De zoon overleed kinderloos en de dochter, Margaretha Elisabeth Ripperda (ong. 1667-1738) werd op haar beurt Vrouwe van Oosterwiltwerd. Ook zij huwde weer met een ver fa-

milielid uit Twente: Unico Ripperda tot Weldam en Olidam (1647-1709). Dit huwelijk bleef kinderloos. Na zijn dood zou zij nogmaals een Ripperda huwen, ditmaal haar neef Willem Hendrik Carel Ripperda tot Veenhuis, Leemcuil en Vorden, heer van Terwolden. Maar ook dit tweede huwelijk bleef kinderloos.

Samengevat is de strekking van bovenstaand verhaal dat het voorkomen van de familienaam Boekelo in Groningen mogelijk samenhangt met de activiteiten van het voormalige geslacht Ripperda. Zoals al werd gesteld blijft het desondanks volkomen onduidelijk op welke wijze de naam Boekelo dan in Noord-Groningen terechtgekomen is.

Ook van een familieband Ripperda-Boekelo lijkt vooralsnog geen sprake te zijn, of er moeten zogenaamde bastaardkinderen in het spel geweest zijn. De familienaam wil dan nog wel eens een hint geven in de richting van de mogelijke verwekker van zo'n kind. Hoewel vele Ripperda's bastaardkinderen hadden is ook deze veronderstelling niet meer dan een gissing.

Als we het voorkomen van de naam Boekelo in Groningen proberen te koppelen aan de activiteiten van de Ripperda's, dan is het ook niet denkbeeldig dat een van de verre voorouders van de Boekelo's in dienst geweest is bij een van de teruggekeerde Ripperda's. In dit verband zouden we dan vooral moeten

denken aan de Ripperda's die de borg te Oosterwijtwerd hebben bewoond. Daar hebben de uit het huidige Overijssel en Gelderland afkomstige Ripperda's zich toentertijd gevestigd. Bovendien ligt Oosterwijtwerd in het gebied waar de eerstbekende voorouders van alle Boekelo's en hun nakomelingen generaties lang hebben gewoond. We kunnen stellen dat deze voorouders vele generaties binnen een straal van vijftien kilometer rond Middelstum hebben gewoond. Het zou dus mogelijk kunnen zijn dat met de verhuizing van Gijsbert Herman Ripperda naar Oosterwijtwerd - of later bij de vestiging van zijn schoonzoon Unico Ripperda aldaar - ook enig huispersoneel meegekomen is vanuit Twente. Het zou bijvoorbeeld zo kunnen zijn dat een van hun meege-reisde personeelsleden uit de omgeving van Boekelo afkomstig is geweest. Eenmaal in een andere woon-omgeving werden nieuwkomers vaak nader aangeduid met de plaats van herkomst, bijvoorbeeld Hendrik van Boekelo, of kortweg Hendrik Boekelo. Gebruik van de patroniem had dan geen enkele zin, want men kende de ouders van de nieuwkomer immers niet. Bleef iemand in zijn nieuwe omgeving wonen, dan werden zijn kinderen veelal wel weer met hun patroniem nader aangeduid. Op die manier zou de naam Boekelo dus enkele generaties lang een sluimerend bestaan geleid kunnen hebben, tot het moment dat Napoleon het

aannemen van een familienaam in 1812 verplicht stelde.

Vooralsnog levert genealogisch en historisch onderzoek in de provincie Groningen geen resultaten op die een van deze veronderstellingen met bewijzen ondersteunen. Helaas is ook het archief van de gemeente

Enschede, waartoe Boekelo thans behoort, bij een grote stadsbrand in de vorige eeuw geheel verloren gegaan. Het is dus niet mogelijk om vanuit die invalshoek bovenstaande hypothese te beoordelen.

Freerk Boekelo, Alkmaar.

VAN DE REDAKTIE

Voor het najaarsnummer 1993 is het volgende schema vastgesteld:

uiterste datum inzenden kopy	week 35	4 september
doorlezen en eventuele correcties	" 36	5 t/m 11 september
typen, kopiëren, gereedmaken voor verzending, verzenden	" 37 t/m 38	12 t/m 30 september

De redactie ontvangt graag artikelen en reacties op artikelen van de lezers. Het redactieadres is: Historische Kring, Oostervalge 12, 9989 EJ Warffum.

UIT EEN 19e EEUWS SCHOOLBOEKJE (III).

Gemeente Uskwerd, met 1191 zielen.

Uskwerd is een oud, uitgestrekt en aanzienlijk kerkdorp, ten oosten van Warffum, en ten westen van Uithuizen. Onder dit kerspel behoren Groot-Bosch, Wijtwerd, de Streek, de Noordpolder gedeeltelijk, Helwerd, Ludema, Tjugchem en Watwerd. Hier liet zich de vermaarde Vriesche Apostel Ludger, welke in 809 overleed, aan wal zet-

ten, om er het Christelijke geloof te verkondigen. Hij stichtte er zelfs ene kapel, en verbreidde uit dit voornamelijk punt waarheid en verlichting. Eertijds was het ook de hoofdplaats ener proostdij. (Een brief van 1393, betreffende de regten van den proost, is nog in het oud-Vriesch gesteld.) Geen wonder derhalve, dat men aan het

kerkgebouw nog ene menigte dufstene vindt, van 23 1/2 duim lengte, en 10 1/2 duim dikte. Ene der klokken is vrij oud. De burg Ludema, waarvan Beckering de aftekening heeft be- waard, is, gelijk vele anderen af- gebroken.

Te Wijtwerd, hebben twee boeren- plaatsens het voormalige hospitaal- huis of convent van de ridders van S. Jan of van Maltha vervangen. In ene dezer boerderijen vindt men nog in de tuinkamer enen ouden schoor- steenmantel van 1469, met hun wapen versierd, behalve enen in den muur gemetselden steen van dat jaar, prijkende met beelden en met een op- schrift. Deze Commanderie bezat eertijds het latere Ommelanders- huis te Groningen. Er zijn nog onder- scheidene ongedrukte brieven van voorhanden.

Watwerd ligt op ene hoge en uitge- strekte wierde: de oude Eemsdijk loopt er door henen. Bij een te werk gesteld onderzoek is er in deze terp, onder andere bijzonderheden, ook paalwerk gevonden.

Men treft hier, evenals op den Andel, te Warffum en elders, drie dijken aan: vooreerst den zo even genoemden Eemsdijk, die in 1717 werd verwoest, en niet weder hersteld is; dan den middel- of provincialen dijk, en eindelijk den in 1811 gelegden dijk om den Noordpolder.

De bodem bestaat te Usquert, ter diepte van ene el, uit zavelachtige klei, doch op de Streek, tot aan Uithuizen, is dezelve nog zandiger. Daaronder vindt men blaauw zand met

schelpen. Ten Z.O. is de bodem klei- achtiger, minder vruchtbaar, en beter geschikt tot weideland. Op vele plaatsens ontmoet men geel zand, maar ook vette klei. Ten Z. is de klei graauwer, harder en bij nat weder taaijer, doch de ondergrond is zaveliger. De bovengrond ten Z.W. en te Tjugchem staat gelijk met dien ten Z. maar de ondergrond is wrede klei en roodoorn, doch weder verder naar onderen ontmoet men vette, vruchtbare klei. Westwaarts wordt de bodem gemengder en zavelachtiger: die ondergrond levert vooreerst geel zand en verder klei. Vooraan buiten den ouden dijk zit er ene laag van 80 tot 110 duimen zware klei, en daaronder blaauw zand, ver- mengd met schelpen; doch nader aan den middeldijk heeft men een' vrij gemengden grond van zand en klei. Op den Noordpolder bestaat de bodem uit klei, die achter aan den polder- dijk wederom zandiger wordt. De ondergrond is hier min of meer als in het uiterdijksche land, behalve dat de middellaag van p.m. éne el wordt gevormd door geel zand.

J. Toonstra

OUDE ADRESBOEKEN

Onlangs kreeg ik inzage in een twee- tal oude adresboeken van Uithuizen, het Jubileumadresboek van 1908-1933 van de Handelsvereniging Uithuizen en het adresboek voor de gemeente Uithuizen van 1936.

Bij het doorlezen van deze interes-

sante boeken (beide uitgegeven door Drukkerij Harsveld en Co te Uithuizen) komen er heel wat zaken naar voren, die misschien een verder onderzoek zouden rechtvaardigen, maar waarvoor de tijd vaak ontbreekt.

Het eerst genoemde boekwerkje bevat een schat aan gegevens over Uithuizen omstreeks het jaar 1933 (het jubileumjaar van de Handelsvereniging). In het voorwoord van de toenmalige burgemeester, mr. H. Hovinga, wordt nogal de loftrumpet gestoken over Uithuizen: "Onder de dorpen op het Hoogeland neemt Uithuizen een vooraanstaande plaats in. De aaneengesloten bebouwing, waarin vele en grote winkels, geeft het een enigszins stedelijk karakter. De vele straten, grotendeels van tegeltrottoirs voorzien, zijn goed verzorgd, terwijl het gehele dorp is gerioleerd. Uithuizen is een landbouwdorp met een grooten en welvarenden middenstand. Vooral wat winkelnering betreft is het Centrumgemeente."

De oppervlakte van de gemeente bedraagt in die tijd 3008 HA., waarvan 147 HA kwelder.

Er is maar weinig weideland, het grootste deel is bouwland, de tuinbouw komt op: In 1927 is er een ruim Veilinggebouw gekomen met een elektrisch afmijntoestel.

Er worden 85 stukjes grond aan landarbeiders verstrekt, in totaal 31 HA (!).

Er is weinig industrie, slechts een zuivelfabriek, een betonfabriek,

een machinefabriek en een fabriek voor houtbewerking.

Op 1 jan. 1933 had Uithuizen 4390 inwoners (43,6% Ned. Herv.; 24,2% Ger.; 15,2% Roomskath.; 2,3% Doopsgez.; 1% Ned. Isr.; 1% andere kerken en 12,5% geen kerk).

Na de inleiding van de burgemeester volgt een hele beschrijving van de Menkemaborg die in 1921 aan het Museum van Oudheden ten geschenke werd gegeven door de erfgenamen van de laatste heer van Menkema, de fam. Lewe van Nyenstein.

Naast een naamlijst van de leden van de leden van de Handelsvereniging (75) een telefoonlijst van alle aangeslotenen op het telefoonnet (113) komt ook een lijst voor van rekeninghouders "bij den Postcheque- en girodienst" (112).

In Uithuizen bevond zich tevens een Post- telegraaf- en telefoonkantoor, een brigade van de Kon. Marechaussee en een Belastingkantoor.

Ook had men de beschikking over 2 geneeskundigen, een Gemeente-vroedvrouw, een tandarts en een notaris. Er bevonden zich in het dorp 3 bankinstellingen, 4 bibliotheken, 5 kerken, 5 muziekverenigingen, 7 politieke verenigingen en 8 scholen. Op verenigingsniveau kon men ook te kust en te keur gaan: 28 economische verenigingen, 13 godsdienstige verenigingen, 4 liefdadigheidsverenigingen, 1 Mij. tot Nut van 't Algemeen, 12 Nut- en vermaakverenigingen, 3 sociale verenigingen, 7 zangverenigingen, 10 sportverenigingen, 12 vakverenigingen en 13 in-

stellingen op het gebied van vervoer van personen en goederen.

In Uithuizen werkten 2 Waterschappen en was tevens een afdeling van het Prov. Ziekenfonds gevestigd.

Aan beroepen werden geteld:

Naast beroepen die éénmalig voorkwamen, zoals gemeenteontvanger, burgemeester, notaris, directeur PTT, boekhouder, gem. veldwachter, dir. boek- en handelsdrukkerij, dir. Vado, doodgraver, radiohandelaar, dorsmachinehouder, zadelmaker, architect, pastoor, meteropnemer, wijkverpleegster, gem. sekretaris, drukker, keurmeester, sekr. penn. meester, assistent, hoedenmodiste, verloskundige, kassier, parapluiekoopman, eierhandelaar, machinebreier, watermolenaar, mandemaker, employé, graanhandelaar, koopman borstelwaren, klompenmaker, sigarenhandelaar, ambtenaar PTT, wachtmeester, metselaar, boekhandelaar, groentehandelaar, wegwerker, notarisklerk, grutter, pensionhoudster, ass. spoorwegen, stationschef, chef, smidsknecht, veehouder, rijksontvanger, steenfabrikant, benzinehandelaar, werkmán gemeente-reiniging, vlashandelaar, melkkontroleur, bloemist, directeur, pakhuisknecht, werkvrouw, fouragehandelaar, waren er 4 chauffeurs, 2 monteurs, 2 machinefabrikanten, 5 veehouders, 9 venters (groente-kruidentiers-waren-petroleum), 3 stucadoors, 2 bierbottelaars, 10 kleemakers, 10 veekooplui, 2 garagehouders, 2 pluimvee(kippen)houders, 2

kosters, 2 dominees, 2 bedr.leiders, 23 manufakturiers, 2 artsen, 6 vrachtrijders, 13 (beurt/koren) schippers, 2 elektriciens, 2 korenmaalders, 3 verz. agenten, 16schone-makers/handelaren, 6 schilders, 2 boekhouders, 3 (garnalen)vissers, 2 ambtenaren ten gemeentehuize, 4 brandstoffenhandelaars, 2 zaakvoerders, 5 koperslagers, 4 (handels) reizigers, 2 opperwachtmeesters, 5 machinisten, 6 fabrieksarbeiders, 2 uurwerkmakers, 4 borstelhandelaars (makers), 22 winkeliers, 12 (lommen) kooplieden, 2 typografen, 2 fotografen, 11 betonwerkers, 3 (machine) bankwerkers, 2 muzikleraren, 3 grossiers, 3 (dames)modeatel., 2 carosseriebouwers, 4 houthandelaren, 7 rijwielhandelaars(herstellers), 385 landarbeiders, 8 voegers, 27 onderwijzers/essen, 10 slaggers, 2 gasfitters, 62 landbouwers, 2 wagenmakers, 5 meubelmakers, 13 kruidentiers, 4 aannemers, 4 coupeuses, 2 rietdekkers, 15 (groente)kwekers, 16 bakkers, 2 commiezen, 3 congierges, 2 tuinlieden, 4 postbodes, 2 naai-sters, 2 radiohandelaren, 7 kappers (barbiërs), 29 timmerlieden, 4 gastokers, 10 commissionairs, 11 cafehouders(sters), 10 smeden, 8 schilders, 6 voerlieden en 4 koppelbazen!!
Veel voorkomende namen waren:

6 x Ausema, 13 x Bakker, 6 x Bennema, 8 x Beukema, 11 x Bisschop, 8 x De Boer, 7 x Bolt, 41 x Bos, 9 x Bouwman, 4 x Braaksma, 6 x Bronts, 6 x Brontsema, 6 x Bultema, 8 x Bultena, 5 x Bulthuis, 5 x Bijlsma, 18 x Van Dam, 14 x Dob, 8 x Dobma,

6 x Dost, 6 x Dijk, 9 x Flikkema,
5 x Frans, 8 x Hoff, 12 x Huizinga,
7 x Kamminga, 5 x Kampen, 4 x
Keller, 12 x Knol, 6 x Knorringa, 5
x Kooi, 16 x Kremer, 5 x Kruizinga,
6 x Kuis, 9 x Van der Laan, 9 x
Langeland, 5 x Lietmeijer, 5 x
Medendorp, 5 x Meijer, 12 x Van der
Molen, 7 x Nienhuis, 7 x Paping, 5
x Van der Ploeg, 5 x Riepma, 5 x
Riksten, 6 x Rubertus, 5 x
Schillhorn van Veen, 5 x Siegers, 6
x Sietsema, 18 x Smit, 6 x Swijg-
huizen, 4 x Tent, 4 x Thijsing, 5 x
Veen, 4 x Venema, 4 x Visser, 8 x

Vogel, 7 x Vos, 7 x De Vries, 5 x
Wagenaar, 4 x Weessies, 9 x Werkman,
7 x Westerdijk, 4 x Wierema, 5 x
Wierenga, 18 x Wieringa, 9 x
Wiersema, 4 x Wiersum, 8 x Wit, 4 x
Wijninga, 4 x Zomerdijk, 5 x
Zuidema.

M. Th. ten Bos

Enige advertenties uit het adres-
boek zijn op de volgende pagina's
afgebeeld.

EEN VOETBALWEDSTRIJD IN 1923

Op 6 februari 1993 vierde de voet-
balvereniging Warffum haar 75-jarig
bestaan. Nu is het hier niet de
plaats om jubilea van verenigingen
te herdenken. De aanleiding om hier
toch even bij stil te staan was het
feit dat naast de feestzaal een
kleine expositie was ingericht, waar
door middel van foto's en krante-
knipsels de ups en downs van de
club waren weer gegeven. Onder het
tentoongestelde bevonden zich ko-
piën van drie nummers van het club-
blad uit 1923. Hierin staat het
clubnieuws en de verslagen van de
NEGEN MAN KUNNEN OOK NOG WEL IETS
zondag 22 april '23

gespeelde wedstrijden. Van deze ver-
slagen zijn er enige op rijm gemaakt
door de later bekende Warffumer
auteur B.H. Broekema (1904-1942),
destijds zelf ook een verdienstelijk
voetballer. Broekema werd vooral be-
kend om zijn Groninger toneelstukken
zoals bijvoorbeeld "De olle vrij-
gezel" en "Om 't wicht van de brand-
meester" en nog tientallen meer.
Uit het clubblad van donderdag 3 mei
1923, 1e jaargang no. 3 volgt hier
het verslag van de serie wedstrij-
den te Uithuizen:

Zondag serie-wedstrijden van Noordpool-U.F.C.
Ook Warffum deed hier aan mee.

De loting was om half een,

Ik er dus al tijdig heen.

Maar toen ik dan ter plaatse kwam,

Was 't juist gebeurd, naar ik vernam.

Men zei: "Je moet om één uur tegen Noordpool U.F.C."

Ik zeg: "Ga maar eerst wat doeltrappen want dat wordt wel
half twee."

Zoo ben ik dan naar café Knol gegaan,
en trof daar ook Petrus Wijk reeds aan.

We zijn ons toen maar om gaan kleeden,
en naar 't voetbalveld gereden.

Wij met z'n tweeën aan 't trappen.

Geen andere Warffumers te zien, dat kun je snappen.

Maar ja, na een kwartier

toen kwamen er nog eens vier,
't publiek grinnikt van plezier.

Nog eens wat pardon gegeven,
daar kwam warempel nummer zeven.

Scheidsrechter fluit: opstellen
en 't publiek aan 't tellen.

Als de wedstrijd begint
speelt Warffum voor de wind.

Warffum met zijn zeven man,
geeft zich zoo goed zij kan.

Gaat zonder backs en dat begrijpt een ieder wel,
de Noordpool voorhoede staat steeds buitenspel.

'n Kwartiertje lang werd zo gewerkt,
toen werd Warffum weer met twee mannetjes versterkt.

Weldra echter maakt Noordpool,
door een blunder van onze keeper zijn eerste goal.

't Publiek raakt geheel in vuur,
maar de vreugde is van korte duur.

Want een ogenblik later

vloog de bal reeds langs den Noordpool doelman De Pater.

Zoo werd de rust een-een

de spanning steeg bij iedereen.

Na 't wisselen kreeg onze keeper 't met de zenuwen te kwaad,
zoodat hij de eene bal, na de andere loopen laat.

't Werd zes-een, hoewel geflatteerd,

maar volgens 't publiek hadden de Warffumer opscheppers nu
eens wat geleerd.

Om in Warffum twee te spelen dat is een feit,
is voorwaar geen aardigheid.
't Is in de laatste tijd geen elftal meer, ben ja mal,
tegenwoordig is 't een negental.
't Kan dan op onvolledigheid door als we eens falen,
en bij een overwinning wat meer eer nog behalen.
En hebben onze spelers wat beters in 't verschiet
dan spelen ze maar liever niet.
Maar ik ben een weinig afgedwaald,
we hebben nog een derde prijs behaald.
We speelden in de verliezersronde tegen V.C.U. een-een gelijk.
De Haas was voor ons in 't doel gegaan,
met zijn 's Zondags pakje aan.
Maar hij heeft zijn best gedaan.
De strijd werd door penalty's beslist.
De V.C.U.-doelman heeft vijf keer gevischt.
De Haas heeft de eerste bal direct gekeerd.
En de derde prijs werd ons vereerd.
Zoo eindigde dan dee'z voor ons mislukte voetbaldag.
Laten we hopen dat dit de laatste wedstrijd
met een negental wezen mag.

POERE.

Voor meer informatie over de persoon B.H. Broekema verwijs ik u
naar het boek "De historie van Warffum, Breede en Rottumeroog",
blz. 100 en 222.

J. Toonstra

TRICOTAGES

Mag. „DE ZON”

Alle soorten Tricotages voor Heeren en Dames, zooals Jumpers, Blouses, Slipp-Overs, Onderjurken, Directoires, Kousen, Skisokjes, Sokken, enz.

Beleefd aanbevelend,

A. KNORRINGA

N.V. D. J. Huizinga's Bank

LOPPERSUM - UITHUIZEN - WINSUM

Verricht alle

Kassiers- en Effectenzaken

Verhuurt

Safe-loketten in hare Lipskluisen

Sluit

Levensverzekeringen & lijfrentes

Geopend van 9—12 en van 2—6 uur, 's Zaterdags van 9—12 uur

DAMES !

Het aangewezen adres voor Uw haar :

Knippen, Wasschen, Onduleeren en Watergolven is

B. J A N S S E N S

DAMESKAPSTER - LEEUWSTR. - UITHUIZEN

GEBR. KLEIN

Hoofdstraat

Uithuizen

== Grossiers in
Koloniale Waren

Wettig gedeponceerd handelsmerk

Als waarborg voor iets beters
brengen wij in den handel
producten onder bovenstaand
handelsmerk.

== Niet duurder
maar wel beter!

Telefoon 31

B. Lollinga, Vleeschhouwer

Uithuizen Tel. 42

Speciaal adres voor

prima zoetemelksch Kalfsvleesch

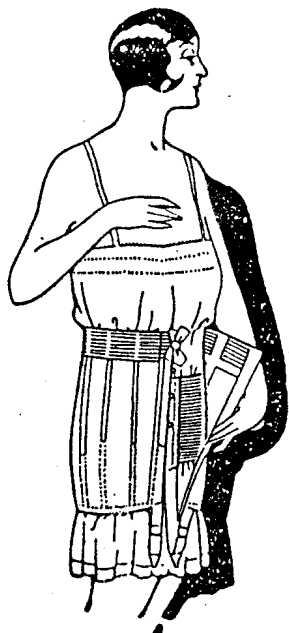
en tevens voor

1ste kwaliteit Rund- en Varkensvleesch

Ook Uw adres voor fijne

Boerenmetworst en Rolpens

Vraagt prijsopgaaf

CORSETTEN

met en zonder Buikband

Buikgordels

Gelegenheidscorset

Bustehouders

Jarratelhouders

Gez. v. Langen

UITHUIZEN

HET ELECTRISCH KOKEN

biedt groote voordeelen :
Alle ontwikkelde warmte wordt
volkomen benut. Geen vocht-
ontwikkeling in Uw keuken.
De warmte-regeling is vol-
maakt. Electriche Fornuizen
en Comfoors zijn volkomen
betrouwbaar en eenvoudig
schoon te houden. Alle voe-
dingssappen blijven volledig
behouden.

KOOKT ELECTRISCH

Wij leveren U een prachtig
ELECTRISCH FORNUIS
compleet, met de noodige
wijzigingen in Uw installatie
voor 96 gld. Wij demon-
streeren U gaarne onze ver-
schillende modellen.

Voor kleinere gezinnen leve-
ren wij een practisch
ELECTR. COMFOOR
compleet, met inbegrip van
de noodige wijzigingen in Uw
installatie voor 48 Gld., inclu-
sief 4 pannen, koekepan
en fluitkefel.

Bezoekt onze Electriche keuken.

Daar is veel te zien.

MIJ. LAAGSPANNINGSNETTEN

Toonkamers : Oude Boteringestraat 69, GRONINGEN